

Funksjonsbasert vurdering og planlegging: Basis for individuelle støttetiltak

Anne Arnesen

Atferdssenteret – Norsk senter for studier av problematferd og innovativ praksis
www.atferdssenteret.no

Læringsmål:

- Forstå kjerneelementene i funksjonsbasert atferdsvurdering (FAV)
- Forstå kjerneelementene i utforming og oppfølging av atferdsstøtteplan (ASP)
- Forstå teamets betydning for utvikling av gode planleggings-, beslutnings- og oppfølgingsprosesser

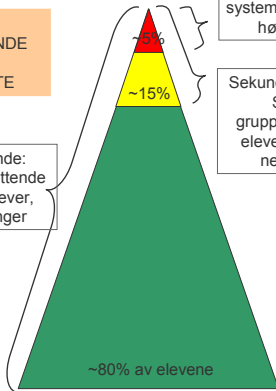
Hovedprinsipper

- Ha kunnskap om grunnleggende informasjon FØR det lages og iverksettes en plan:
 - Hva – Hvor – Når – Hvorfor
- Utforme en plan som er tilpasset elevens individuelle behov og kontekst
 - Effektiv og tilpasset støtte
- Differensiere allmenne, utfyllende/supplerende og mer komplekse/intensive støttetiltak
 - Du kan gjøre dette
 - ...,men du skal også vite når du skal be om mer hjelp
- Implementere individuelle atferdsstøttetiltak innenfor det skoleomfattende systemet

SKOLEOMFATTENDE
POSITIV
ATFERDSSTØTTE

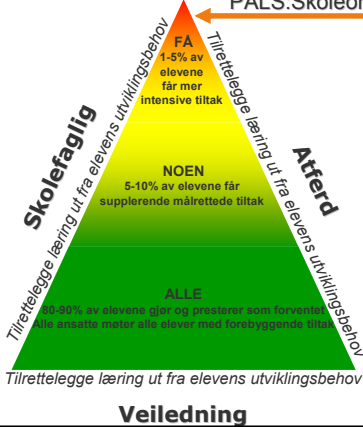
Primærforebyggende:
Skole- og klasseomfattende
systemer for alle elever,
ansatte i alle settinger

Tertiærforebyggende:
Individualiserte
systemer for elever med
høy risikoatferd

Sekundærforebyggende:
Systemer for
gruppetilnæringer for
elever med i risiko for
negativ utvikling

PALS: Skoleomfattende støtte

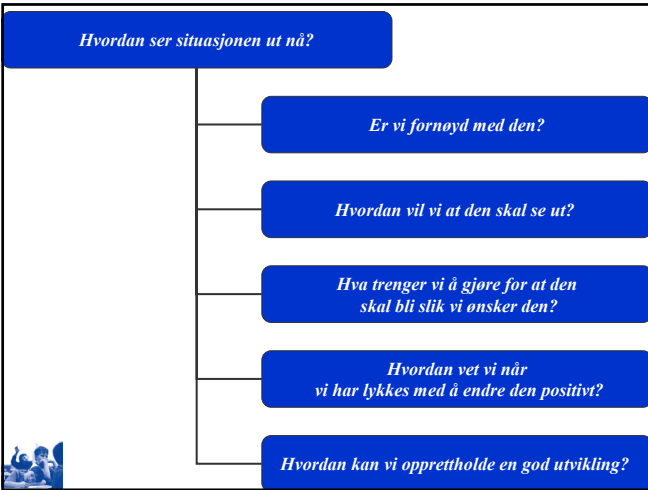
Kontekst for positiv atferdsstøtte

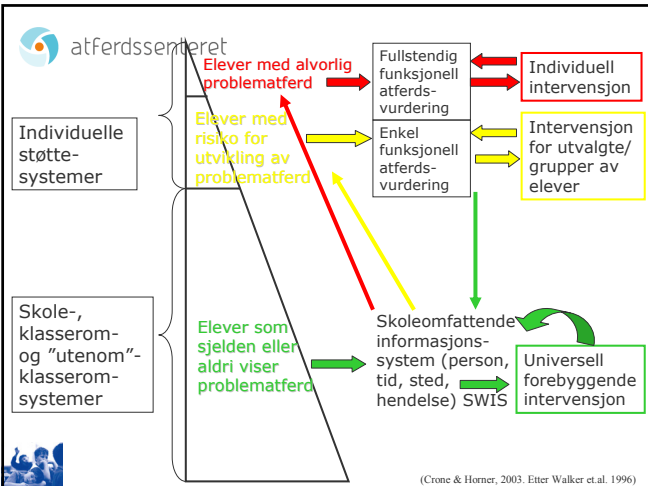
- Atferdsstøtte er å skape miljømessig og kontekstuell endring, ikke endring av enkeltpersoner
- Positiv atferdsstøtte har som mål å skape atferdsmessig endring hos de som er involvert i planen
 - En atferdsstøtteplan beskriver hva vi vil gjøre annerledes for å skape positiv endring

Endringer gjennom positiv atferdsstøtte

- Forebygging
 - **Læring av ferdigheter - effektiv tilnærming**
 - **Endring og påvirkning av miljømessige og forutgående hendelser**
- Funksjonsbasert støtte
 - **Funksjonsvurdering**
 - **Teambasert utforming og implementering av støttetiltak**
- Sammensatte intervensjoner
 - **Støtteplaner med flere elementer**
 - **Kombinere atferdsstøtteplan med andre "ikke-skolebaserte" planer**
 - **Andre betydningsfulle individuelle tilpasninger**
- Systemendringer
 - **Skoleomfattende intervensjoner**
 - **Systemer som nærer og opprettholder god og effektiv praksis**
 - **Systemer som vedvarer**

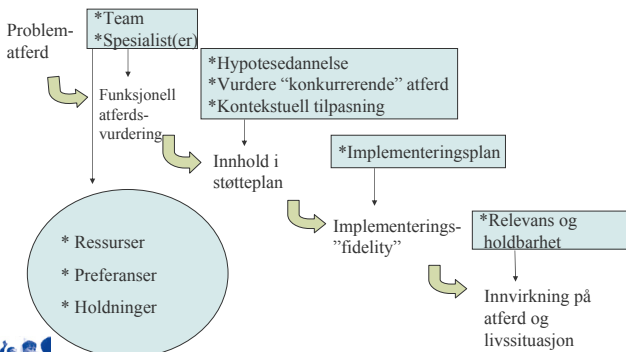

Målet med atferdsvurdering og –støtteplanlegging:

- Definere egenskaper, kjennetegn og sider ved omgivelsene som er kritiske for at den enkelte skal få optimale utviklingsmuligheter og lykkes best mulig
 - **Atferdsstøtteplaner inneholder konkrete beskrivelser av hva vi vil gjøre for å finne frem til og etablere disse**
- Skape konsistens og forenkle ulike tilnærminger
- Bidra med profesjonell ansvarliggjøring

Elementer i atferdsstøtte

Funksjonell atferdsvurdering

Definisjon:

- Funksjonell atferdsvurdering er en prosess for å identifisere hendelser som med stor sannsynlighet predikerer og opprettholder problematferd.

Når skal en FAV gjennomføres?

- Når klasseroms- eller gruppeintervensjon ikke er virksom
- Når eleven har mange negative hendelsesregistreringer (>6) og at hun/han står for flest av skolens totale negative hendelser
- Når det foreligger forespørsel om assistanse
- For å moderere eller tilpasse en pågående atferdsstøtteplan

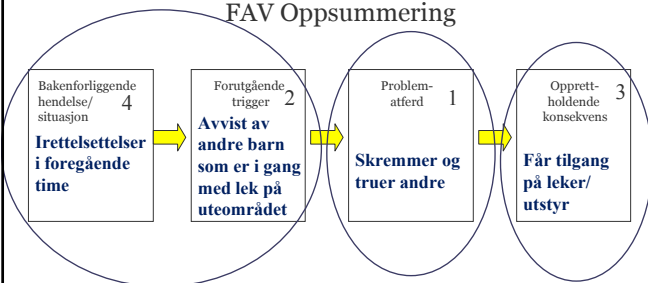

Funksjonell atferdsvurdering - Stegvis

- Operasjonaliser definert problematferd (konkretiser)
- Identifiser **rutiner/situasjoner** der det er **minst og mest** sannsynlig at problematferd viser seg
- Definer forutgående hendelser (triggere; hendelser i situasjonen/settingen) som predikerer når problematferden er mest vanlig
- Definer **EN** konsekvens som mest sannsynlig bidrar til å opprettholde problematferden i den aktuelle rutine/situasjon
- Oppsummer resultatet av den stegvise vurderingen

FAV Oppsummering

Hva med makt, kontroll, valg, hevn?

Store sosiale begreper som ikke er til konkret hjelp i utforming av spesifikk atferdsstøtte. Fokuser på “hva eleven oppnår” eller “hva eleven unngår”. Funksjonell atferdsvurdering er spesifikt og presist formulert.

Mange veier til FAV

Vanlig enkel FAV

- Intervju personer som kjenner eleven best
- Lag en oppsummering av den stegvise vurderingen (ABC-sekvenser)
 Bakenforliggende hendelser → Forutgående hendelse (trigger) → Probatf → Konsekvens (oppretholder)
- Bruk direkte observasjon for å bekrefte oppsummeringen

FACTS

Bruk FAV til å utforme effektiv støtte: Utforming av effektive støttende omgivelser

- Problematferd er irrelevant i miljøer der
 - Negative og aversive opplevelser/situasjoner ikke finnes
 - Positive opplevelser/situasjoner er mer tilgjengelige
- Problematferd er uvirksom i miljøer der
 - Hensiktsmessige alternativer til negativ atferd er tilgjengelig
 - Hensiktsmessig alternativ atferd er lært
- Problematferd er ineffektive i miljøer der
 - Problematferd ikke gis positiv oppmerksomhet/ lønner seg
 - Ønsket og forventet atferd ER oppmuntret og anerkjent

Bruk FAV til å utforme effektiv støtte:

- Bruk FAV til å fokusere og "innsnevre" utfordrende atferd
 - **Atferd** i en **rutine/situasjon** opprettholdt av **funksjon: Hva ser ut til å være atferdens funksjon?**
- Teamet lager en plan som er tydelig, formålstjenlig, spesifikk og praktisk
- Still de rette spørsmålene, ikke kom med alle løsningene
 - **Gjør vi hva vi skal gjøre?**
 - **Hvordan vet vi det?**
 - **Hvordan kan jeg sørge for at det blir gjort dersom vi ikke gjør det?**

Bruk FAV til å utforme effektiv støtte:

Enkel ASP

- Hvordan kan vi forebygge problemsituasjoner?
- Hva skulle vi **lære bort** som en alternativ atferd?
- Hvordan **øke positiv oppmerksomhet** for ønsket atferd?
- Hvordan **redusere positiv oppmerksomhet** for uønsket atferd?
- Er det behov for **negative konsekvenser** for problematferd?
- Er det behov for **trygge** rutiner?
- Hvilke **data** er det behov for å innhente?
 - Følger vi planen?
 - Fungerer planen?

Funksjonell atferdsvurdering er en hjelp til å

- Forstå atferdens funksjon
- Finne passende tiltak
- Prøve ut tiltak over tid
- Evaluere

Positiv atferdsendring fremmes gjennom å:

- forandre rutiner
- forandre forhold i miljøet som opprettholder uønsket atferd
- endre relasjonen voksne-barn
- øke barnets repertoar av sosiale ferdigheter

Overfør oppsummeringen til modellen for “alternativ atferdssti”

- Bruk informasjonen fra intervju og observasjon til å oppsummere:
 - Problematferd
 - Forutgående hendelser (triggere)
 - Opprettholdende konsekvenser
 - Bakenforliggende hendelser/ Situasjon

Noen måter å gjøre problematferd unødvendig/uvirksom på:

- Redusere barnets nødvendighet av å vise problematferden
- Lære barnet alternativ akseptabel atferd som kan ha samme funksjon som den negative atferden for barnet
- Ikke tillate barnet å oppnå hva det vil gjennom negativ atferd

Å definere problematferd

- Beskriv atferden/ hva eleven konkret gjør
- Identifiser hvor den skjer, hvordan den skjer, når på dagen den vanligvis skjer og hvilke situasjoner/ hendelser som sannsynligvis gjør at den oppstår (viktig å få tak i når den ikke inntre)

Problematferd er:

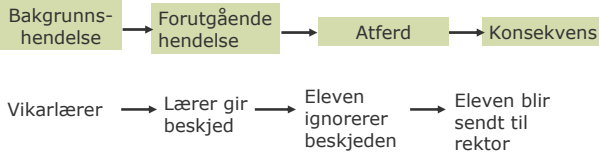
- Observerbar
- Målbar
- Beskrevet i frekvens
- Beskrevet i intensitet
- Sett i sin sammenheng (kontekstfokusert)
- Beskrevet så konkret at en annen person kan gjenkjenne atferden

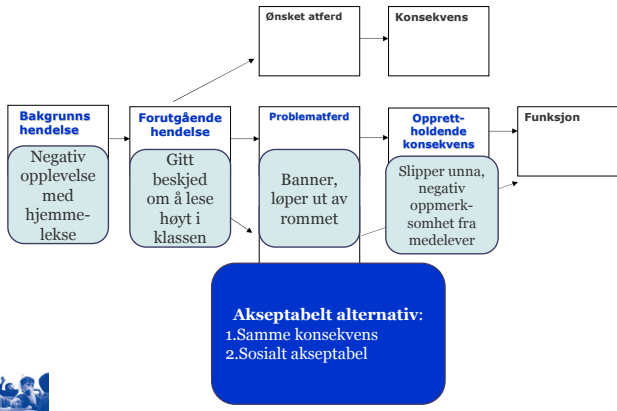

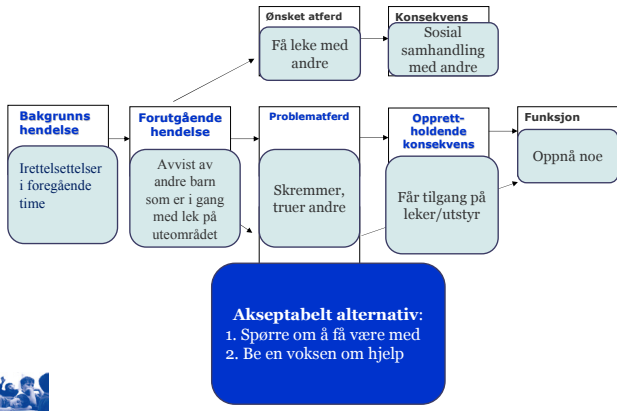
Atferdens funksjon og opprettholdende konsekvenser

Atferdens funksjon:	Vedvarende konsekvenser:
<u>Å få oppmerksomhet:</u> *Sosialt fra voksne (foreldre, lærer) *Sosialt fra jevnaldrende	Oppmerksomhet for negativ atferd vil forsterke sannsynligheten for at atferden vil gjenta seg i fremtiden
<u>For å få noe:</u> *Tilgang på noe, *en spesiell ting, *aktivitet eller *være med på en hendelse	Å gi etter for barnets ønske, vil forsterke sannsynligheten for at atferden vil gjenta seg i fremtiden
<u>For å unngå noe:</u> *Krevende oppgaver *Sosial omgang med en voksen *Sosial omgang med en jevnaldrende *Oppmerksomhet *En aktivitet eller hendelse	Å frita eleven for aktiviteten som han eller hun ikke vil være med på/ delta i, vil forsterke sannsynligheten for at atferden vil gjenta seg i fremtiden

Eksempel på en "atferdssti"

Hvilke av de følgende alternativ kan erstatte problematferden?

- Jon er ni år og skriker når han blir bedt om å gjøre vanskelige oppgaver. Skrikingen synes å ha sammenheng med at han vil unngå eller slippe oppgavene.
- Mulige alternativer:
 - Mer belønning for å gjøre oppgavene
 - Spørre om en pause fra oppgavene
 - Be om oppmerksomhet fra den voksne
 - Spørre om å få saft etter at oppgavene er gjort

Hvilke av de følgende alternativ kan erstatte problematferden?

- Jon er ni år og skriker når han blir bedt om å gjøre vanskelige oppgaver. Skrikingen synes å ha sammenheng med at han vil unngå eller slippe oppgavene.
- Mulige alternativer:
 - Mer belønning for å gjøre oppgavene
 - **Spørre om en pause fra oppgavene**
 - Be om oppmerksomhet fra den voksne
 - Spørre om å få saft etter at oppgavene er gjort

Fra FAV til ASP

- **1. Oppsummer FAV**
- **2. Definer målet med ASP prosessen:**
 - Gjør problematferden irrelevant
 - Gjør problematferden uvirksom
 - Gjør problematferden ineffektiv
 - Gjør dette i forhold til den aktuelle kontekst
- **3. Led diskusjonen til å identifisere muligheter (problemløsning)**
 - Still spørsmål, ikke gi de "rette" løsningene
 - Omskriv, utdyp, samordne
 - Bring alltid diskusjonen tilbake til den logiske oppsummeringen av FAV
 - Finn frem flere mulige ideer/alternative løsninger

Atferdens funksjon og mulige strategier	
Atferdens funksjon	Mulige intervensjoner
For å slippe eller unngå krevende oppgaver, personer, ulystbetonte aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> •Forsterke tegn til positiv atferd (f.eks. at hun eller han fulgte beskjed) ved bruk av ros og belønning •Lære eleven hvordan be om hjelp •Lære eleven akseptable alternativer for å slippe •Rose og belønne eleven når det er fravær av problematferd (grip de gyldige muligheter!) •Fjerne el. redusere krav for så gradvis å øke dem igjen
Å få oppmerksomhet fra voksne eller andre elever	<ul style="list-style-type: none"> •Gi økt oppmerksomhet ved ønsket atferd •Ignorere negativ atferd •Lære eleven akseptable alternativer for å få oppmerksomhet
For å få tilgang til goder, ting, aktiviteter eller være med på en hendelse	<ul style="list-style-type: none"> •Forhindre tilgang til aktivitet eller materiell •Lære eleven akseptable alternativer til å få tilgang (f.eks. spørre ordentlig) •Unngå å gi tilgang til materiell el. aktivitet som følge av problematferd
Selvstimulering	<ul style="list-style-type: none"> •Avbryte eller avlede eleven •Rose og belønne når atferden ikke oppstår

Intervensjonsstrategier				
Oppgaver:	Ansvarlig:	Når:	Dato for gj.gang:	Evalueringsbeslutning • Tilsyn/oppfølging • Endre • Avslutt

 atferdssenteret				
Oppgaver:	Ansvarlig:	Når:	Dato for gj.gang:	Evalueringsbeslutning • Tilsyn/oppfølging • Endre • Avslutt
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ferdighetstrening</i> <ul style="list-style-type: none"> - gruppe - individuelt • "Sjekk-inn/sjekk-ut" • <i>Veiledning/trening lærer:</i> <ul style="list-style-type: none"> - Gode beskjeder - Oppmuntring-belønning - Positiv involvering - Oppfølging -tilsyn - Grensesettingsteknikker <ul style="list-style-type: none"> - Ignorering - Tap av gode - Time-out 				

Evalueringsplan

Målsetting for atferden (Bruk spesifikk, observerbar, målbar beskrivelse av målsettingen)

Hva er målsettingen på kort sikt?

_____ Forventet dato

Hva er målsettingen på lang sikt?

_____ Forventet dato

Evalueringsprosedyre

Data som skal samles	Prosedyrer for datainnsamling	Ansvarlig person	Tidslinje

Planlagt dato for gjennomgang: _____

Vi er enig i betingelsene i denne planen:

Elev _____ dato _____ Elev

Lærer _____ dato _____ Lærer

Teammedlem _____ dato _____ Teammedlem _____ dato
